

Respekt, 30.6.2008

Větší protesty nás teprve čekají

ONDŘEJ NEZBEDA, TOMÁŠ SACHR

S ředitelem ekonomického institutu CERGE Univerzity Karlovy Lubomírem Lízalem o nové roli českých odborů

Minulý týden zažila Česká republika papírově největší stávkou odborů od listopadu 1989. Podle organizátorů se do akce zapojil milion lidí, ale v reálném životě žádný masivní protest nebyl téměř vidět.

Co tedy můžeme od odborů v budoucnu čekat? Mají sílu zpomalit vládní reformy? Nebo je jejich role někde úplně jinde?

* Co jsme to minulý týden během všeobecné stávkou odborů vlastně zažili?

Viděli jsme politickou akci, která by měla být spíš součástí předvolebního boje. Nebyl to protest, který by spadl do tradiční náplně odborů. Nezaměřoval se na vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale na vztah mezi občanem a vládou. Ten posun rolí souvisí se současným hledáním nové pozice odborů a jejich inspirací v zahraničí, kde odbory vystupují i politicky.

* Hodně lidem to leží v žaludku, ale co je na tom špatného?

Samozřejmě, ta spojitost – i u nás mezi odbory a ČSSD – je přirozená a historická a existují tam i personální vazby. Jenže v okamžiku otevřeného propojení mezi odbory a politickými stranami přestávají být odbory vnímány apoliticky, jako reprezentanti čistě profesních zájmů. Jsou brány jako politická síla a snižuje to jejich kredibilitu. Řekl bych, že právě k tomu české odbory směřují.

* Politika přece není a priori něco špatného. U koho tím podle vás ztrácejí kredibilitu?

Jak u veřejnosti – nečlenů –, tak u vlády v širším smyslu. Nejsou apolitickou, „věcnou“ silou, ale vlivovou politickou skupinou. To znamená, že při jednáních jejich oponent bere argumenty méně věcně a více ideologicky.

* Co bylo smyslem poslední stávkou? Věcné námitky proti reformám nebyly moc slyšet.

Z hlediska odborů to byl každopádně velmi racionální protest. Už proto, že je ta akce zviditelnila. Jako každá vlivová skupina chtějí moc a vliv. Je ale fakt, že minulý týden bylo vidět, že čeští odboráři neumějí konkrétní požadavky srozumitelně a jednoduše zformulovat. Mít jasné požadavky vyžaduje pozitivní shodu, která je v rámci všeobecné stávkou mnohem těžší, ne-li nemožná.

* Jakou roli hrál v celé věci intuitivní strach z nejistoty, vzbuzovaný inflací nebo demografickou krizí?

Každá změna, která přenáší větší odpovědnost na jednotlivce, je doprovázena obavami. Zvláště u lidí, kteří odpovědnost nechťejí a nejsou na ni zvyklí. Samozřejmě to ale souvisí i s tím, že poslední dobou přichází více negativních zpráv najednou. Lidé si zvykli, že ceny dlouhou dobu rostly velmi pomalu, a teď najednou přichází inflace, kterou naplno zažívali na začátku 90. let. Zatímco tehdy byla

inflace spojena se změnou ekonomického systému, kterou společnost požadovala, teď je pro každého politika strašně těžké prosadit jakoukoli reformu. Lidé si říkají: Proč reformu? Vždyť jde všechno v podstatě dobře a oni mi přitom malují čerty na zed'...

* Stávka zjevně nikoho příliš neohromila. Budou protesty v této zemi slábnout, nebo spíš naopak?

Nevyhnutelně nás čekají silnější ořesy. Naším hlavním problémem je otázka penzijní reformy, otázka demografická, a ta dopadne úplně na všechny. Musíme si připustit, že v době, kdy první sociální systém zaváděl třeba Bismarck, byla doba dožití, kdy člověk pobíral penzi, tři roky.

* Jsou české odbory schopny zastavit nebo alespoň zbrzdit vládní reformu?

To už není téma. Ztratili jsme půl roku po volbách, tolerance hlavní opoziční strany se pohybuje v záporných číslech a na podzim začínají krajské volby. Pak nám začíná předsednictví Evropské unie a všichni budou mít úplně jiné starosti. A potom už zbývá jenom rok do parlamentních voleb, kdy už nikdo nebude chtít nic dělat. V tomto ohledu jsou reformy zablokované i bez odborů.

* Odpůrci odborů poukazují vždy na to, že členská základna pořád klesá. Je otázka, co to znamená. Třeba ve Francii se ve chvíli, kdy odbory vyhlásí protest, přidá spousta lidí, kteří se jinak neangažují. Legitimaci mají jen styční důstojníci. Jak je to u nás?

Tohle tady zatím nefunguje. Demonstrace nejsou českým národním sportem. V budoucnu se to ale právě s politizací odborů může změnit.

* Takže odbory nezaniknou?

Určitě ne. Jenom si musejí hledat další parketu, protože řada tradičních požadavků už je nějakým způsobem zakódována v evropském právním rámci. Z klasických témat zůstalo vlastně jen mzdové vyjednávání. Ale všichni víme, že svět dnes čelí globalizaci a konkurence na pracovním trhu není regionální, ale celosvětová. Prostor pro vyjednávání o mzdách je značně limitovaný.

* Jaká nová témata by si odbory mohly přisvojit?

V podstatě jakákoliv, která souvisejí se sociálním postavením jednotlivce ve společnosti nebo v podniku. To se vždycky přes nějaký most vztahuje k idejím sociální spravedlnosti. Jenže pokud odbory vyкроčí z podniku směrem ven, začíná být zásadní otázkou, zda dělají to, k čemu mají „mandát“. Zaměstnanec přece mnohem víc zajímá, co odbory dokážou vyjednat pro ně, než jestli ovlivní svými akcemi politickou scénu. Když je někdo v odborech a platí příspěvky, tak očekává, že se mu to v nějaké formě vrátí. A také by si měly položit otázku, která se u nás na rozdíl od anglosaského světa neřeší – do jaké míry mají být odbory reprezentovány ve vedení podniku. V Evropě je celkem běžné, že odbory nebo zaměstnanci sedí v dozorčích nebo i správních radách a mají vliv na chod podniku. V anglosaském světě se to ale často vnímá jako konflikt zájmů Q